

ומתרתת הגמרא: **רישא חדא קא משמע לך, וסיפא חדא קא משמע לך.**

רישא חדא קא משמע לך, דחצי נזק צרורות ממונא הוא. [וכיון ששנה התנא דין זה, הוא שנה יחד עמו גם תשלומי ד' וה' ואונס ומפתה, שהם ממון "שאינן משתלם בראש". והיינו, שאינן משלמים תשלום – קרן רגילה, ובדומה לחצי נזק].

סיפא חדא קא משמע לך, את הדין "ושחדליק את גדישי ביוהכ"פ", שאינו נפטר בקם ליה בדרכה מינה של כרת דיוהכ"פ [ואגב דין זה תני נמי "שהכני בני", שקרובה הכאתו לחייבו מיתה אם היה בה חבורה, וקא משמע לך שהיות שלא עשה חבורה, הוא חייב בתשלומין].

ומסבירה הגמרא: **לאפוקי מאי באה המשנה להשמיענו שחייב על חבלה ושריפה ביוהכ"פ? – לאפוקי מדרבי נחוניא בן הקנה.**

דתניא: רבי נחוניא בן הקנה היה עושה יוהכ"פ כשבת לתשלומין, מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין, אף יום הכיפורים מתחייב בנפשו ופטור מתשלומין.

תא שמע: משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידוני שהוציא איש פלוני שם רע על בתי, ואמר בבית דין לא מצאתי לבתך בתולים, ונמצא בדאי שם בבית דין, אלא שלא הספקתי לתובעו קנס של מאה כסף, והרי אני תובע אתכם שתעידוני שכך אירע, והרי הוא חייב לי מאה כסף! וכפרו העדים, הרי אלו חייבין.

הודה הבעל מפי עצמו, טרם שבאו העדים,

הרי הוא פטור מלשלם.

וסוברת הגמרא שהברייתא אתיא אפילו כרבנן, האומרים שאם הודה בקנס הרי הוא פטור אפילו יבואו אחר כך עדים, ובכל זאת כתוב ברישא שהמשיב עדי קנס חייב.

ודוחה הגמרא: **הא מני רבי אלעזר ברבי שמעון היא, דאמר מודה בקנס אינו נפטר אלא אם כל החיוב הוא על פיו.** אבל אם יש עדים, **יבואו עדים ויעידו.** ולפיכך משביע עדי קנס חייב.

אלא שתמהה הגמרא: **אימא סיפא – הודה הבעל מעצמו הרי הוא פטור.** ומשמע אפילו בבאו עדים אחר כך, ואם כן, מוכח שהברייתא **אתאן לרבנן,** ותפשוט שהמשביע עדי קנס חייב לרבנן.

אך דוחה הגמרא: **כולה רבי אלעזר ברבי שמעון היא, וחכי קאמר בסיפא: לא משכחת לה הודה מפי עצמו דפטור אלא היכא דליכא עדים כלל, והודה מעצמו.** וכוונת הסיפא לבאר את הרישא, שלכן חייבין עדי קנס, משום שלא תועיל הודאתו לפוטרו במקום שיש עדים. ואם כן, הפסידו לו בכפירתם ממון גמור.

מתניתין:

אין העדים חייבים על כפירת עדות אלא אם כן הפסידו ממון בכפירתם, וכן אין הם חייבים אלא אם כן השביעם מי שתובע מהם עדות עבורו, ולא אם השביעם מי שתובע מהם עבור חברו.

ולפיכך, אם אמר מי שתובע עדות לעדים:

משביע אני עליכם אם לא תבואו ותעידו — שאני כהן, או שאני לוי או שאיני בן גרושה או שאיני בן חלוצה. הרי הם פטורים, משום שלא תבעם להעיד על ממון.

וכן אם תבעם להעיד שאיש פלוני כהן, שאיש פלוני לוי, שאינו בן גרושה, שאינו בן חלוצה.

וכן אם תבעם להעיד שאנש איש פלוני את בתו של פלוני או פתה את בתו של פלוני. הרי הם פטורין, משום שהתביעה היתה עבור אדם אחר!

וכן אם תבעם עבור עצמו, שאמר להם בואו והעידוני שחבל בי בני [חבלה שיש בה חבורה וחייב עליה מיתה], או — שחבל בי חבירי בשבת, ושהדליק גדישי בשבת [והתחייב מיתה של חילול שבת] —

הרי אלו פטורין! משום שלא היתה כפירתם כפירת ממון, שהרי החובל באביו, או המדליק גדיש בשבת חייב בעונש מיתה, ופטור מהתשלומין מדין קים ליה בדרכה מיניה.

גמרא:

הניחה הגמרא, שיש לדייק מלשון המשנה שהמשביע עדים שיבואו ויעידו שפלוני הוא כהן, הם פטורים רק מצד שלא כפרו ממון.

והוינן בה: טעמא דאיש פלוני כהן הוא, דאיש פלוני לוי הוא הרי הם פטורין, הא מנה לפלוני ביד פלוני ותובע מהם שיעידו על כן, הרי הם חייבין, על אף שאין הוא תובע עבורו אלא עבור חבירו, והא קתני סיפא שאין העדים חייבים עד שישמעו מפיו התובע עבור עצמו?

אמר שמואל: הכא במאי עסקינן כבא התובע בהרשאה מבעל הממון, ונמצא שהוא תובע עבור עצמו.

ומקשינן: והאמרי נהרדעי לא כתבינן אורכתא, שהוא כתב הרשאה, אמטלטלי אלא אמקרקעי בלבד?

ומתריצין: הני מילי דאין כותבין הרשאה על מטלטלין היכא דכפריה הנתבע ואמר שאין לתובע בידו כלום, שאז אי אפשר להחתים עדים על כתב הרשאה שכתוב בו שהמרשה מקנה למורשה את החוב או את המטלטלים שיש לו ביד הנתבע, משום דמיחזי דחתמי העדים על שיקרא, שהרי הנתבע כפר ואמר שאין בידו כלום, ואיך יחתמו העדים על הרשאת התובע שכתוב בה שיש לתובע בידו של פלוני ממון. אבל אם לא כפריה, כתבינן הרשאה אפילו על חוב או על מטלטלים, ובכך מדובר כאן.⁽¹¹⁾

תנו רבנן: מנין שאין הכתוב של שבועת העדות מדבר אלא בתביעת ממון? 11

רבי אליעזר אומר: נאמר כאן, בשבועת

נגזלת, בהכרח שהמשביע עדי קרקע פטור, שהרי היא לא נגזלה! וביארו האחרונים [עיין אחיעזר ג לח], שרע"א הולך לשיטתו שגזילה תלויה בקניני גזילה, ואם לא עשה הגולן מעשה קנין

11. כתבו התוס' בד"ה היכא, שעל קרקע ודאי כותבים הרשאה, שהרי קרקע אינה נגזלת, ולכן אם כפר, חייב בשבועה. והקשה רע"א, הרי לפי הסובר שקרקע אינה

שבועה, ואל יוכיחו אואין דסוטה, שאע"פ שיש עמהן שבועה, יש עמהן כהן, שנאמר 'והשביע הכהן'.

רבי עקיבא אומר: "והיה כי יאשם לאחת מאלה" — יש מאלה שהוא חייב על כפירתם ויש מאלה שהוא פטור, הא כיצד? תבעו להעיד לו ממון וכפר בו חייב העד קרבן שבועת העדות, תבעו להעיד לו דבר אחר, שאינו של ממון, הרי הוא פטור. [ולקמן פריך ונימא איפכא].

רבי יוסי הגלילי אומר: הרי הוא אומר "והוא עד או ראה או ידע" — בעדות המתקיימת בראיה בלא ידיעה, ובידיעה בלא ראיה הכתוב מדבר, ועדות שכזאת אינה אלא בעדות ממון בלבד.

הא כיצד הוי ראיה בלא ידיעה? תבעו התובע לנתבע ואמר לו: מנה מניתי לך בפני פלוני ופלוני, שהלויתי לך אותי, אלא שהעדים ראו רק שמניתי לך את המנה ולא ידעו אם הוא הלואה או פרעון, או מתנה, ואמר הנתבע — אם יבואו פלוני ופלוני העדים ויעידו שמניתי לי את המנה הרי אני פורע אותו [למרות שהם לא יעידו שהיתה זאת הלואה], והשביע התובע את העדים שיבואו ויעידוהו שמנה לנתבע את המנה וכפרו בו — זו היא ראיה בלא ידיעה! [שלמרות שהם רק ראו מניית מעות ואינם יודעים מההלואה, חייב הלוח, משום

העדות, "אואין" [או ראה או ידע]. ונאמר לחלן, בשבועת הפקדון, "אואין" [או בתשומת יד או בגזל] וילפינן בבנין אב — מה לחלן בשבועת הפקדון אינו מדבר הכתוב אלא בתביעת ממון, אף כאן בשבועת העדות אינו מדבר הכתוב אלא בתביעת ממון.

שמה תאמר: מנלן למילף דוקא משבועת הפקדון? ואמאי לא נימא — אואין דרוצח [או באיבה הכהו או השליך עליו בצדיה] יוכיחו שהן "אואין", ומדברים שלא בתביעת ממון, ונילף מהם שעל כל תביעה, ולא דוקא של ממון, חייבים להעיד!?

תשובתך: דנין אואין שיש עמהם שבועה [שבועת העדות] מאואין שיש עמהם שבועה [שבועת הפקדון] ואל יוכיחו אואין דרוצח שאין עמהן שבועה!

ושמה תאמר: אואין דסוטה [או עבר עליו רוח קנאה, או איש אשר תעבור עליו] יוכיחו, שהן אואין ויש עמהן שבועה [שמשיבוע הכהן את האשה], ומדברים שלא בתביעת ממון?

תשובתך: יש חילוק אחר, העונה גם על הלימוד מרוצח וגם על הלימוד מסוטה:

דנין אואין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן, מאואין שיש עמהן שבועה ואין עמהן כהן. ואל יוכיחו אואין דרוצח שאין עמהן

המקדיש מסותא, שממנה משמע שהחסרון של אינו ברשותו אינו נובע מקניני הגזילה של הגזלן, אלא עצם מניעת ההשתמשות בחפץ גורמת שלא ייחשב החפץ שהוא ברשות בעליו.

בדבר הנגזל, אין הדבר נחשב כאינו ברשותו של הבעלים.

אבל תמה החזון איש [חד"מ טז ט] מדברי הגמרא במסכת בבא מציעא ז א, לגבי סוגיית

בה נשים כאנשים, קרובים כרחוקים, פסולין ככשרים, ואינו חייב אלא אחת אפילו על חמש שבועות אם השביעם בפני בית דין, אינו דין שלא יהא מדבר הכתוב אלא בתביעת ממוזן בלבד?!

ואם תדחה את לימוד הבנין – אב משבועת הפקדון או את הקל וחומר, ותאמר: מה לפקדון שלא עשה בו מושבע כנשבע [כפי שיבואר לקמן], וכן לא עשה בו מזיד כשוגג, תאמר בעדות שכן עשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג, [וכדמפרשינן לקמן] –

תלמוד לומר 'תחטא' 'תחטא' בשתייהן לגזירה שוה – נאמר כאן בעדות "נפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד" ונאמר להלן "נפש כי תחטא וכחש בעמיתו בפקדון", מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממוזן, אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממוזן!

מתקיף לה רבה בר עולא ללימוד האוּאין של רבי אליעזר: או או האמורים בשבועת ביטוי [או נפש כי תשבע להרע או להטיב] יוכיחו שלא דוקא תביעת ממוזן, שהן אוּאין, ויש עמהן שבועה, ואין עמהן כהן, ומדברים שלא בתביעת ממוזן, ונילף מינייהו לשבועת העדות שנוהגת בכל התביעות?

ומתריצין: מסתברא, מפקדון הוה ליה למילף, שכן 'תחטא' הנאמר בעדות נלמד בגזירה שוה מ'תחטא' בפקדון!

ומקשינן: אדרבה, משבועת ביטוי הוה ליה למילף, שכן קרבן חטאת יש לנו ללומדו מחטאת, שקרבנם של שבועת העדות ושבועת ביטוי הוא קרבן חטאת, ואילו על

התחייבותו לפרוע אם יבואו עדים על מניית המעות].

ידיעה בלא ראייה כיצד? אמר התובע: מנה הודיתה לי בפני פלוני ופלוני שהינך חייב לי, ואמר הנתבע: יבואו פלוני ופלוני ויעידו שהודיתי לך, זו היא ידיעה בלא ראייה, שיודעים העדים מהחוב, על ידי הודאתו לפניהם, על אף שלא ראו את ההלואה.

ודין זה של ידיעה בלא ראייה או ראייה בלא ידיעה שייך רק בתביעת ממוזן, שעדות העדים יכולה לחייב ממוזן באחת משתי הצורות האלה, אבל בשאר עדויות אין שום משמעות לדברי העדים בלא ידיעה וראייה. ומכיון שלימד הפסוק שחוב שבועת העדות הוא בעדות שיכולה להתקיים גם בראייה לחוד או בידיעה לחוד, למדנו מכאן שהיא נוהגת רק בתביעת ממוזן.

רבי שמעון אומר: חייב הכתוב כאן בשבועת העדות קרבן וחייב הכתוב בשבועת הפקדון קרבן. מה להלן, בשבועת הפקדון, אינו מדבר אלא בתביעת ממוזן, אף כאן אינו מדבר אלא בתביעת ממוזן!

ועוד, קל וחומר הוא: ומה שבועת הפקדון החמורה, שעשה בה נשים כאנשים, קרובים כרחוקים, פסולים ככשרים שכולם חייבים קרבן אם נשבעו וכפרו בתביעתו, וחייב הנתבע קרבן על כל אחת ואחת משבועותיו, ואפילו חזר ונשבע על אותה תביעה עצמה כמה פעמים, וחייב הנתבע קרבן על שבועתו בין היתה השבועה בבית דין ובין שלא בפני בית דין, ובכל זאת אינו מדבר הכתוב אלא בתביעת ממוזן.

שבועת העדות שהקל בה הכתוב, שלא עשה